

RAHASTOMUISTIO

06.02.2018

MAAHANMUUTTOVIRASTO

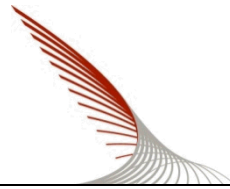
MIGRATIONSVERKET

MIG-183832

04.02.00

MIGDno-2017-382

FINNISH IMMIGRATION SERVICE

FAKTA-hanke

IRAK: TIEDONHANKINTAMATKA BAGDADIIN LOKA-MARRASKUUSSA 2017

6.2.2018

Maahanmuuttovirasto
Maatietopalvelu
Tiedonhankintamatkaraportti

TURVAPAikka-,
MAAHANMUUTTO- JA
KOTOUTTAMISRAHASTO

www.migri.fi

PL 18, 00581 Helsinki
puh. 0295 430 431
faksi 0295 411 720

PB 18, 00581 Helsingfors
tfn 0295 430 431
fax 0295 411 720

P.O. Box 18, FI-00581 Helsinki, Finland
tel. +358 295 430 431
fax +358 295 411 720

Johdanto

Tämä raportti on laadittu osana Euroopan unionin turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) rahoittamaa FAKTA-hanketta.¹ Kaksi Maahanmuuttoviraston (Migri) maatietopalvelun tutkijaa vieraili Irakin Bagdadissa tiedonhankintamatkalla loka-marraskuun 2017 vaihteessa. Matkan tarkoitus oli saada tietoa maan yleisistä olosuhteista ja eri kansanryhmien tilanteista ja luoda kontaktiverkosto kansainvälisten ja kansallisten toimijoiden kuten kansainvälisten järjestöjen, viranomaisten, kansalaisjärjestöjen ja tutkijoiden kanssa.

Tavattuja toimijoita olivat muun muassa YK:n pakolaisjärjestö, Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö, YK:n kehitysohjelma, Irakin siirtolaisuusministeriö ja Irakin työ- ja sosiaaliministeriö. Alla referoidaan saatuja tietoja. Moni kansainvälinen ja paikallinen taho halusi tulla haastatelluksi anonymisti tai ei halunnut että heitä siteerataan suoraan. Kontaktiverkostolta voidaan hankkia vastaisuudessa tietoa Irakin tilanteesta Migrin päätöksenteon tueksi.

Irakissa tilanteet muuttuvat tällä hetkellä nopeasti, ja toukokuussa 2018 pidettävien parlamentti- ja paikallisvaalien vaalien jälkeen maan tilanne saattaa taas olla uudenlainen. Raportissa hyödynnetään myös ajankohtaisia uutisia ja raportteja Irakin tilanteen valottamisessa. Maahanmuuttoviraston tutkijoiden edellinen tiedonhankintamatka Irakiin tehtiin vuonna 2011, silloin tutkijat vierailivat Irakin Kurdistanissa.

Introduction

This report has been drawn up as part of the FAKTA project² funded by the Asylum, Migration and Integration Fund (AMIF). Two researchers of the Finnish Immigration Service visited Baghdad, Iraq, in the turn of October-November 2017. The aim of the journey was gather general information concerning the situation of Iraq and its various population groups and to build a network of contacts with international and national actors, including international organisations, authorities, NGOs and researchers.

The actors that were met during the journey included UNHCR, UNDP, IOM, The Ministry of Migration and Displacement (MoMD) and The Ministry of Labour and Social Affairs (MoLSA). Many of the interviewed sources preferred to be interviewed anonymously or did not wish to be cited directly. The network of contacts can be used in the future for gathering information about Iraq for the benefit of decision making in the Finnish Immigration Service. The information is summarized in this report.

The situation in Iraq develops swiftly, and the situation of the country may again look different after the upcoming parliamentary and local elections in May 2018. In this report current news and reports are made use of so as to give an updated insight into the situation of Iraq. The previous fact-finding mission by the researchers of the Finnish Immigration Service to Iraq took place in 2011. The destination of the journey at that time was Iraqi Kurdistan.

¹ Lähtömaatiedon tiedonhankintamatkakäytännön kehittämishanke.

² Country of Origin Information Fact Finding Mission Development Project.

Sisällys

1.	Irakin ja Bagdadin yleistilanne.....	4
2.	Tilanne muualla Irakissa	7
3.	ISIS-liitokset, heimo- oikeus, etniset ja uskonnolliset vähemmistöt, kansalaisjärjestöt, haavoittuvat ryhmät	9
4.	Pakolaisuus ja paluumuutto	14
5.	Lähteet	16

Tietoa raportista. Tämä Maahanmuuttoviraston maatietopalvelun kirjoittama raportti on laadittu Euroopan Unionin maatiedon analysointia koskevan laatuohjeistuksen mukaisesti. Raportti perustuu huolellisesti valittuihin lähteisiin. Raportissa hyödynnetään tiedonhankintamatkan aikana tehtyjä haastatteluja ja sitä on täydennetty kirjallisella lähdeaineistolla. Käytetyn lähdemateriaalin määrä on rajallinen, eikä raportti ole tyhjentävä. Kattavan kuvan saamiseksi raporttia ei pidä käyttää päätönteossa yksinään, vaan yhdessä muiden lähteiden kanssa. Se, että jotain tapahtumaa, henkilöä tai organisaatiota ei mainita raportissa, ei tarkoita sitä, että tällaista tapahtumaa ei koskaan tapahtunut tai että henkilö tai organisaatio ei ole olemassa. Tämä raportti on tekijöiden itsenäisen tutkimuksen ja analysoinnin tulos. Raportissa esitetyt näkemykset ja lausunnot eivät välttämättä kuvasta tekijän tai viranomaisen mielipidettä, eikä raportti ole oikeudellinen arvio tai poliittinen lausunto.

1. Irakin ja Bagdadin yleistilanne

Tiedonhankintamatka ajoittui ajankohtaan, jossa Irakin turvallisuusjoukot ja niihin liitoksissa olevat, shiiaenemmistöiset militiat (Hashd al-Shaabi³) olivat vallanneet lähes kaikki merkittävät, terroristijärjestö ISISin hallussa olleet alueet. Mosulin kaupungin valtaus saatiin päätökseen heinäkuussa 2017. Sen jälkeen vallattiin muun muassa Tel Afar Nineven läänissä, Hawija Kirkukin läänissä ja Qaim Anbarin läänissä. Viimeinen ISISin hallussa ollut kaupunki, Anbarin läänissä myös sijaitseva Rawa valloitettiin marraskuun puolivälissä. Tämän lisäksi hallituksen joukot olivat ottaneet lokakuussa haltuunsa valtaosan niin kutsutuista kiistellyistä alueista, mukaan lukien valtaosan Kirkukin läänistä öljykenttineen. Bagdadin kaupungissa ja hallituksen piirissä oli menestysten vuoksi optimistinen ilmapiiri.⁴

Sodankäynti on kuitenkin jättänyt jälkensä. ISIS-konfliktin myötä Irak tarvitsee humanitaarista apua, alueiden vakauttamista ja perustoimintojen kuten palveluiden palauttamista ja kehitysyhteistyötä. Siirtyminen humanitaarisen avun antamisen vaiheesta eteenpäin ISISiltä vallatuilla alueilla on vielä kesken.⁵ Hallituksessa on tahtotila asioiden parantamiseen, mutta Irak toipuu vakavasta taloudellisesta kriisistä ja huonon taloustilanteen vuoksi useita kehitysohjelmia on lakkautettu.⁶ Monen virkamiehen palkat ovat maksamatta.⁷ Kaikkien avuntarvitsijoiden tarpeisiin ei pystytä vastaamaan.⁸

Joidenkin alueiden avustaminen on ongelmallista, esimerkiksi Länsi-Anbariin on ollut vaikeata saada apua perille.⁹ Työttömyysprosentti on noin 30 %.¹⁰ Työttömyys on kasvanut Bagdadissa viime vuosina pääkaupunkiin ISIS-konfliktia paenneiden ihmisten tuottaman väestönlisäyksen myötä. Verotusta tulisi kehittää, tällä hetkellä valtaosa veroista tulee öljysektorilta.¹¹

Irakilaiset ovat pyrkineet perinteisesti valtiolle töihin. Noin kolmannes Irakin työvoimasta toimii julkisella puolella. Tulevan eläkelain on tarkoitus houkutella lisää ihmisiä yksityiselle puolelle muun muassa takaamalla pienyrityksille eläketurva. Irakin työ- ja sosiaaliministeriön mukaan pienyrityksiä on yleensä ottaen kannattavaa, kun taas tehtaita on suljettu kilpailukyvyyn puutteen vuoksi.¹²

Terveystieteiden huolto, koulutus ja vesi-infrastruktuuri ovat puutteellisia. Esimerkiksi nopeasti kasvavan pääkaupungin itäpuolella sijaitsevassa suuressa New Baghdadin kaupunginosassa ei ole sairaalaa.¹³ Salah al-Dinin läänin Shirqatissa taas on kyseisen läänin ainoa synnytyssairaala. Ihmisillä ei ole varaa kalliisiin proteeseihin ja lääkärit eivät ole saaneet palkkojaan.¹⁴

³ Militiat tunnetaan myös termeillä Popular Mobilization Forces (PMF) tai Popular Mobilization Units (PMU).

⁴ Diplomaattilähde (1), Bagdad. Myös esim. Dalay, Galip 22.12.2017.

⁵ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

⁶ Kansainvälinen järjestö, Bagdad; Bagdadin kuvernööri.

⁷ Bagdadin kuvernööri.

⁸ Irakin työ- ja sosiaaliministeriö MoLSA. Kotisivut osoitteessa (23.1.2018): <http://www.molsa.gov.iq/>

⁹ Diplomaattilähde (2), Bagdad.

¹⁰ MoLSAn mukaan Irakin suunnitteluministeriöllä on tarkempaa tietoa työttömyydestä.

¹¹ Irakin työ- ja sosiaaliministeriö MoLSA.

¹² Irakin työ- ja sosiaaliministeriö MoLSA.

¹³ Bagdadin kuvernööri.

¹⁴ Paikallinen NGO (1), Bagdad.

Öljy- ja kaasuteollisuus on Irakin merkittävin teollisuudenala. Maanviljelysmaata on tuhoutunut konfliktien vuoksi. Irakin taloutta tulisi monipuolistaa. Monilla ihmisillä on eläkkeet rästissä, ja noin 1/8 virkamiehistä kärsii palkkakatkoksista. ISISin hallussa olleiden alueiden jälleenrakennuksen uskotaan tuovan lisää työpaikkoja irakilaisille yrityksille ja piristävän taloutta. Korkealla tasolla tapahtuvan korruption vastaisessa kamppailussa on otettu edistysaskeleita.¹⁵ Myös esimerkiksi sosiaalituikiin ja eläkkeisiin liittyvät kavallukset ovat vähentyneet parantuneiden tietojärjestelmien myötä.¹⁶

Irakin ympäristöongelmat ovat huolestuttavia. Irak on herännyt myöhässä ilmastomuutokseen, ja kärsii siihen liittyvistä ilmiöistä. Jokien veden pinnan lasku on johtanut Etelä-Irakissa maanviljelysmaiden suolapitoisuuden nousuun. Tästä aiheutuu ilmastopakolaisuutta. Kriittisen infrastruktuurin kuten patojen turvallisuuden takaavia ohjelmia tarvitaan. Huolenaiheena ovat myös ulkomaiden patohankkeiden, muun muassa Turkissa sijaitsevan Ilisun padon vaikutukset Irakiin virtaavaan veden määrään.¹⁷ Hiekkamyrskyt ovat Irakissa ongelma. Ongelman taustalla on muun muassa Bagdadin länsipuolella sijaitsevan Anbarin läänin aavikoituminen. Lisäksi saasteet ovat ongelma. Irakin ympäristöongelmien pelätään kärjistyvän tulevaisuudessa.¹⁸

Matkalla kuultiin eri tahoilta että ISIS on pian voitettu, tai ainakin ajettu pois sen hallitsemilta alueilta. Turvallisuuskysymyksissä Irakin tulevaisuutta määrittää muun muassa se, mihin toimiin maan shiiajohto ryhtyy sunnalaisen kapinaliikkeen ja itsenäisyyttä koskevan kansanäänestyksen pitäneen kurdijhteisön suhteen.¹⁹ Radikalismia aiheuttaneen sunniväestön syrjäytymisen vastaisiin toimiin ei ole vielä tarmokkaasti ryhdytty.²⁰

Hashd al-Shaabi -militioiden demobilisointi ja taistelijoiden integraatio siviiliyhteiskuntaan on merkittävä huolenaihe, ja vaatii priorisointia.²¹ Militiat ovat sementoineet läsnäoloaan eri alueille.²² Turvallisuusjoukkojen johdossa on myönnetty, että rauhan ajan turvallisuusjoukkojen kehittämisessä tulee panostaa laatuun. Bagdadissa haastatellun kansainvälisen järjestön mukaan poliisin kouluttamisessa ja reformoimisessa on otettu myönteisiä askeleita.²³

Eri tahot kertoivat Bagdadin turvallisuustilanteen selvästi parantuneen viime vuosina ja erityisesti tiedonhankintamatkaa edeltäneen vuoden aikana eli syksystä 2016

¹⁵ Kansainvälinen järjestö, Bagdad. Korruptio on Irakissa vakava ongelma. Transparency International-järjestön korruptioindeksissä (2016) Irak on vasta sijalla 166/176. Taannoinen Niqash-verkkolehden artikkelin mukaan korkeisiin aseisiin pääsevät virkamiehet antavat usein edustamalleen poliittiselle puolueelle lupauksen, että puolue saa lisärahoitusta valtion kassasta. Tämä tapahtuu esim. junaillemalla erilaisia sopimuksia ja investointeja sopiville tahoille. Korruption kitkemisen tekee vaikeaksi poliittisten puolueiden haluttomuus luopua korruptiotuloista. (Niqash 7.12.2017)

¹⁶ Irakin työ- ja sosiaaliministeriö MoLSA.

¹⁷ Kansainvälinen järjestö, Bagdad. Irakin vesihuoltoon ja patoihin liittyvistä ongelmista muun muassa Etelä-Irakissa, katso myös Irakin parlamentin maanviljelys- vesi- ja suoalueiden komitean pohdintaa. (Al-Monitor/ Adnan Abu Zeed 4.12.2017)

¹⁸ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

¹⁹ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

²⁰ Dalay, Galip 22.12.2017.

²¹ Kansainvälinen järjestö, Bagdad. Shiiojen uskonjohtaja Ali al-Sistani, jonka fatwan myötä Hashd al-Shaabi militiat nousivat aseisiin ISISiä vastaan vuonna 2014, lausui perjantairukouksen aikana viime joulukuussa että ISIS on lyöty, ja on aika sulauttaa militiat Irakin turvallisuusjoukkoihin. Jotkut Iraniin liitoksissa olevat, Irakin ohella lähimaissaakin vaikuttavat militiat eivät ole halukkaita noudattamaan Sistanin ohjetta. (Niqash 21.12.2017)

²² Paikallinen turvallisuusasiantuntija, Bagdad.

²³ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

syksyyn 2017.²⁴ Tilanne on parantunut ISISin lyömisen myötä.²⁵ Kansainvälisen koalition tiedustelutieto on auttanut Irakin turvallisuusjoukkoja löytämään asekkaita ja ISISin toiminta on hiipunut Bagdadin kaupungissa.²⁶ Terroriteot kuten pommi-iskut ja surmat ovat vähentyneet ns. Bagdadin vyöllä tapahtuneiden turvallisuusoperaatioiden vuoksi.²⁷ Nykyiset Bagdadin läänin terroristi-iskut tapahtuvat lähinnä Bagdadin vyöllä.²⁸ Tarkastuspisteitä on Bagdadissa aikaisempaa vähemmän.²⁹ Pysyvien tarkastuspisteiden sijasta on aikaisempaa enemmän väliaikaisia tarkastuspisteitä. Kaduilla on väkijoukkoja ja kaupungissa liikkuminen on muuttunut helpommaksi.³⁰

Pommi-iskut kaupungissa eivät kuitenkaan ole loppuneet, eikä niitä kyetä täysin estämään laajoista turvatoimista huolimatta. Maanantaina 15.1. oli Bagdadin keskustassa Tayaranin aukiolla suuri, kahden räjähdevyöllä varustetun henkilön suorittama itsemurhaisku, jossa sai surmansa tiettävästi 38 henkilöä ja 105 loukkaantui. Aukiolle oli kokoontunut päivätöitä etsiviä rakennustyöläisiä ennen iskun tapahtumista.³¹

Yksittäisen pommi-iskun jälkeen tarkastuspisteillä on yleensä tiukemmat tarkastukset muutaman päivän ajan.³² Bagdadin tiettyjen kaupunginosien välillä on edelleen pommi-iskuja estäviä muureja, samoin kuin lentokenttätien varrella ja ns. Vihreällä vyöhykkeellä Bagdadin keskustassa. Muureja vähennetään.³³ Vihreälle vyöhykkeelle ja erilaisiin hallintorakennuksiin mennään tarkastuspisteiden läpi.

Sunniterroristien iskut ovat johtaneet kostoiskuihin sunneja vastaan shiiojen dominoimien turvallisuusjoukkojen taholta.³⁴ Väkivaltaisuuksien taustalla on nykyään pikemminkin taloudellisia ja valtakamppailuun liittyviä kuin sektaarisia syitä. Turvallisuusvälikohtausten takana arvioidaan olevan tyypillisesti tahoja joiden toiminnassa liittyy terrorismi, militiatoiminta ja järjestäytynyt rikollisuus. Joidenkin iskujen taustalla on yksityisten tahojen välisiä riitoja.³⁵

Kidnappaukset ovat Bagdadissa ongelma. Kidnappauksilla rikolliset keräävät lunnaiden muodossa rahaa ihmisiltä. Sieppauksista ei usein uutisoida. Aseelliset militiat ovat sekaantuneet prostituutioon ja kiristävät rahaa kahviloista ja ravintoloista. Uhreiksi joutuvat niin shiitit kuin sunnit. Järjestäytyntä rikollisuutta löytyy myös esimerkiksi jalkapallon piiristä.³⁶

²⁴ Bagdadin kuvernööri, Diplomaattilähde (1), Bagdad, Diplomaattilähde (2), Bagdad, Paikallinen turvallisuusasiantuntija, Irakin siirtolaisuus- ja pakolaisuusministeriö MoMD.

²⁵ Bagdadin kuvernööri. Yhdysvaltojen johtama koalitio arvioi joulukuussa että ISIS-taistelijoita saattaa olla vielä joitakin tuhansia Irakissa ja Syyriassa. (Reuters 27.12.2017). Kansainväliset toimijat ovat pitäneet ISIS-aktiiviteettien kannalta potentiaalisina riskialueina muun muassa Nineven läänin Tel Afarin ja Shirqatin alueita, Anbarin läänin Qaimin aluetta, Salah al-Dinin Tuz Khurmatun aluetta, Diyalan läänin ja Bagdadin vyön aluetta. (Foreign Policy/ Rhys Dubin 10.1.2018)

²⁶ Diplomaattilähde (1), Bagdad, Bagdadin kuvernööri.

²⁷ Paikallinen turvallisuusasiantuntija, Bagdad, Paikallinen NGO (2), Bagdad, Diplomaattilähde (1), Bagdad. Bagdadin vyön turvallisuustoimista esim. Lifos 18.12.2017, s. 16-17. Bagdadin vyöksi kutsutaan pääkaupunkia reunustavia alueita, jotka ulottuvat naapurilääneihin, ja joissa on monia pienempiä kaupunkeja ja kyliä.

²⁸ Paikallinen turvallisuusasiantuntija, Bagdad. Myös esim. The New York Times 15.1.2018.

²⁹ Paikallinen NGO (2), Bagdad, Brookings 5.5.2017.

³⁰ Paikallinen NGO (2), Bagdad.

³¹ RFE/RL 16.1.2017, The New York Times 15.1.2018.

³² Paikallinen NGO (2), Bagdad.

³³ Diplomaattilähde (1), Bagdad.

³⁴ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

³⁵ Diplomaattilähde (1), Bagdad, Paikallinen turvallisuusasiantuntija, Bagdad.

³⁶ Diplomaattilähde (1), Bagdad, Diplomaattilähde (2), Bagdad, Paikallinen turvallisuusasiantuntija, Bagdad. Tässä haastateltu lähde viittasi heinäkuussa tapahtuneeseen, uutisissa olleeseen tapaukseen, jossa ilmavoimien

Bagdad oli aikaisemmin kaupunki, jossa eri kansanryhmät asuttivat samoja kaupunginosia. Nykyään Bagdadin eri alueet ovat enenevässä määrin jakautuneet siten, että sunnit ja shiitit asuvat omissa kaupunginosissaan.³⁷ Sunnien tilanne heidän omissa kaupunginosissaan Bagdadissa on yleensä ottaen vakaa.³⁸ Suurten shiitojen asuttamien kaupunginosien (kuten Sadr City) lähellä olevissa kaupunginosissa turvallisuustilanne on haavoittuvampi.³⁹

Joissakin Bagdadin laitakaupunginosissa kuten Länsi-Bagdadin Abu Ghraibissa, Itä-Bagdadin New Baghdadissa ja Etelä-Bagdadin joillakin alueilla kerrottiin olevan jännitteitä eri kansanryhmien välillä.⁴⁰ Bagdadin keskustan tarkastuspisteillä on tyypillisesti armeijan, sisäministeriön ja federaatiopoliisin jäseniä. Laitakaupungin kaupunginosien tarkastuspisteillä on pikemminkin paikallispoliisin ja Hashd al-Shaabi -militioiden jäseniä.⁴¹ Bagdadin turvallisuusjoukoissa on myös sunneja, mutta sunneilla ei ole kaupungissa omia turvallisuusjoukkoja.⁴²

Irakin toukokuulle 2018 suunnittelemaat parlamentti- ja paikallisvaalit eivät olleet vielä tiedonhankintamatkan aikana teema, joka olisi tullut laajemmin esille tapaamisten aikana. Yksittäisissä kommentteissa toivottiin sekulaarien, ei-sektaaristen tahojen menestystä Irakin vakauden saavuttamiseksi. Lähikuukausina nähtäneen vaaleihin liittyviä väkivaltaisuuksia.⁴³

2. Tilanne muualla Irakissa

Kansainvälisen järjestön mukaan ihmiset voivat liikkua vapaasti Bagdadin, Bagdadin vyön ja Etelä-Irakin välillä. Vaikka laki sallii liikkumisen vapauden, paikallisten yhteisöjen/ viranomaisten tulee yleensä hyväksyä muutto toiselle paikkakunnalle. Millä tahansa paikkakunnalla asuminen vaatii paikallisviranomaisen (mukhtar) rekisteröinnin.⁴⁴

Esimerkkinä muuttamiseen liittyvistä ongelmista kuultiin Basrasta kotoisin olevasta perheestä, joka oli muuttanut Diyalan lääniin. Perheen isän kuoleman jälkeen äiti olisi halunnut muuttaa lastensa kanssa takaisin Basraan, mutta ei saanut siihen Basran viranomaisilta lupaa. Käytännöt poikkeavat usein voimassa olevasta laista, ja paikalliset viranomaiset luovat omia sääntöjään.⁴⁵

Aseelliset militiat voivat rajoittaa ihmisten liikkumista. Tarkastuspisteillä olevien shiiaenemmistöisten militioiden läsnäolo huolestuttaa sunneja muun muassa Anbarin ja Bagdadin läänien välisellä alueella.⁴⁶ Anbarin ja Bagdadin läänien välissä olevalla Suqurin tarkastuspisteellä oleva poliisi voi päästää henkilön jatkamaan

jalkapallojoukkueen hallintojohtaja ja hänen perheenjäseniään surmattiin Bagdadin Mansurin kaupunginosassa. (Esim. Xinhua 18.7.2017)

³⁷ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

³⁸ Kaksi kansainvälistä järjestöä, Bagdad, Diplomaattilähde (2), Bagdad.

³⁹ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

⁴⁰ Diplomaattilähde (1), Bagdad.

⁴¹ Paikallinen turvallisuusasiantuntija, Bagdad.

⁴² Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

⁴³ The Washington Times 16.1.2018.

⁴⁴ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

⁴⁵ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

⁴⁶ Diplomaattilähde (2), Bagdad.

matkaansa, mutta seuraavalla tarkastuspisteellä oleva militia saattaa pysäyttää henkilön matkanteon.⁴⁷

Tarkastuspisteitä ylläpitävillä turvallisuusjoukoilla on kannettavissa tietokoneissaan kullakin omat listansa epäillyistä henkilöistä ja eri kriteereitä sille, ketä päästetään tarkastuspisteen läpi. Myös aseellisilla militioiden on omat epäiltyjen listansa. Tarkastuspisteillä on vaikeata erottaa keitä viranomaiset ovat. Militioiden jäsenet saattavat pukeutua niiden kanssa yhteistyössä olevien armeijan yksiköiden univormuihin. Turvallisuusjoukot ja niihin liitoksissa olevat aseelliset militiat tekevät turvallisuustarkastuksia ihmisille. Alaikäiset henkilötkin voivat joutua turvallisuustarkastuksen kohteeksi. Tarkastuspisteellä turvallisuustarkastuksen kohteeksi joutunut henkilö voi joutua uuden tarkastuksen kohteeksi kotitarkastuksen muodossa tai sillä maan sisäisesti siirtymään joutuneiden leirillä⁴⁸, minne hän on päätenyt.⁴⁹

Irakin pääministeri Haider al-Abadi määräsi aseelliset militiat poistumaan leireiltä huhtikuussa 2017, mutta määräystä ei noudatettu. Militiat eivät halua poistua leireiltä niin kauan kuin leireillä on heidän käsityksensä mukaan islamistisesta toiminnasta epäiltyjä henkilöitä. Myös sellaisia henkilöitä, jotka eivät ole läheisessä sukulaisuussuhteessa rikoksesta epäiltyyn voi joutua ongelmiin, koska Irakissa perheyksikkö käsitetään ydinperheen sijasta laajennetuksi perheeksi, johon kuuluu muitakin sukulaisia. Ongelmiin voi joutua myös jos omaa saman suku- tai heimonimen kuin rikoksesta epäilty.⁵⁰

Irakin jännitteet vaihtelevat aluekohtaisesti. Niin sanotuilla kiistellyillä alueilla Bagdadin ja Irakin Kurdistanin välimaastossa tilanne on muuttunut, Irakin hallituksen joukkojen ja niitä tukevien Hashd al-Shaabi -militioiden otettua alueet haltuunsa kurdijoukoilta lokakuun 2017 puolivälissä. Aikaisemman, kurdien dominoiman vanhan vallan kannattajilla on ollut ongelmia kiistelyjen alueiden uusien vallanpitäjien kanssa.⁵¹ Tiedonhankintamatkan jälkeen, joulukuussa 2017, Human Rights Watch julkaisi raportin kurdien turvallisuusjoukkojen Kirkukissa viime vuosien mittaan kiinni ottamien satojen henkilöiden katoamisista.⁵²

Irakin keskushallinnon alaiset joukot ovat viime vuosina vallanneet noin 30 kaupunkia ISISiltä, ja ne ovat voimaantuneet voitoistaan. Toisaalta joukot ovat uupuneita pitkän taistelujakson jälkeen.⁵³ Irakissa on käyty keskustelua eri turvallisuusjoukkojen yhteisistä tarkastuspisteistä kiistellyillä alueilla. Tiedonhankintamatkan aikaan oli epäselvää, mikä turvallisuusjoukko mitään tarkastuspistettä kontrolloi kiistellyillä alueilla.⁵⁴

Kiistellyillä alueilla on myös turvallisuusongelmia ja ISIS on siellä läsnä.⁵⁵ ISIS on käyttänyt hyväksi lokakuussa tapahtunutta vallan vaihdosta ja piilottelee eri lääneissä strategisesti sellaisilla alueilla, jotka asettuvat turvallisuusjoukkojen

⁴⁷ Kansainvälinen järjestö, Bagdad,

⁴⁸ Engl. Internally Displaced Person (IDP).

⁴⁹ Kansainvälinen järjestö, Bagdad, Diplomaattilähde (2), Bagdad.

⁵⁰ Kaksi kansainvälistä järjestöä, Bagdad.

⁵¹ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

⁵² Human Rights Watch 21.12.2017.

⁵³ Kansainvälinen järjestö, Bagdad. Myös Foreign Policy/ Anchal Vohra 18.12.2017.

⁵⁴ Kansainvälinen järjestö, Bagdad. Analyttikot Ismael Alsodani ja Michael Knights perustelivat vuoden 2017 lopulla kurdien ja keskushallinnon turvallisuusjoukkojen yhteistoiminnan tarvetta kiistelyjen alueiden muiden ongelmien lisäksi potentiaalisen kurdien kapinallisuuden vuoksi. (Alsodani & Knights 27.12.2017)

⁵⁵ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

alueellisten komentokeskusten välimaastoon, ja joissa turvallisuustoimet ovat perinteisestikin olleet heikommat. Tällaisia alueita ovat esimerkiksi kiistellyillä alueilla sijaitseva Hamrinin vuoristo ja Länsi-Irakin laajat aavikkoalueet.⁵⁶

ISISin hallussa olleiden alueiden asukkailla on toimeentulo-ongelmia. Valtaosa ihmisistä tekee töitä julkisella sektorilla. Erityisesti nuoret ovat huolissaan työn saannista.⁵⁷ Kiistellyillä alueilla on tapahtunut demografisia muutoksia. Lokakuussa 2017 pakeni erityisesti kurdeja muun muassa Kirkukista, Daquqista, Tuz Khurmatusta ja Altun Kuprista.⁵⁸

3. ISIS-liitokset, heimo- oikeus, etniset ja uskonnolliset vähemmistöt, kansalaisjärjestöt, haavoittuvat ryhmät

Kansainväliseltä järjestöltä kuultiin, että ääriyhmään liitoksissa olevan henkilön yhteisö voi joutua laajemminkin turvallisuustoimien kohteeksi. Heimo-oikeudella voi olla yhteisössä merkittävä asema. Esimerkiksi Anbarin läänin Heetin alueella poliisi ei tyypillisesti puutu heimo-oikeuden tuomioihin eikä reagoi, jos heimo käskää jotakuta henkilöä poistumaan yhteisöstä. Lakiin ja virkamiehiin ei tällaisella alueella, jossa heimojen vaikutus on vahva, voi välttämättä luottaa. Aseelliset militiat, myös hallitukseen liitoksissa olevat, toimivat usein rankaisemattomuuden ilmapiirissä ja rajoittavat ihmisten elämää turvallisuusnäkökohtiin viitaten. Tällaisen militian pidättämäksi joutunut henkilö on hyvin vaikeassa tilanteessa.⁵⁹

ISISiin kytköksissä olleiden henkilöiden tilanne on vaikea. Pahimmassa tapauksessa hänen heimonsa jäsenet saattavat surmata tällaisen henkilön.⁶⁰ Yksittäinen henkilö saatetaan karkottaa heimoyhteisöstä epäillyn ISIS-kytköksen ja/ tai heimoa vastaan kohdistuneen rikoksen vuoksi. Karkottaminen tarkoittaa käytännössä sitä, että henkilö ei enää saa suojelua heimolta tai yhteisön tarjoamia sosiaalityöjälä jolloin henkilö joutuu haavoittuvaan asemaan. Käytännössä henkilö voidaan karkottaa kotoaan ja hänen omaisuuttaan saatetaan tuhota. Heimotaistelijat ja kyläviranomaiset (mukhtar) pitävät listoja ISISiin liitoksissa olevista ihmisistä. Tällaisten ihmisten taloja saatetaan merkitä mukhtarin toimesta oletetun ISIS-kytköksen merkiksi.⁶¹

Tällaisia tapauksia sovitellaan eri tavoin. Jollakin paikkakunnalla henkilö voi jäädä kotiinsa, jos hän kieltää yhteisönsä edessä ISISiin liitoksissa olevan perheenjäsenensä. Heimo voi komentaa kuolleen ISIS-taistelijan lesken naimaan heimon valitseman miehen. Vaikutusvaltaiset sunnimuslimien säätiöt (waqf) neuvottelevat heimosta karkotettujen ihmisten tilanteista. Henkilö voi joutua maksamaan säätiölle sakkoa päästäkseen takaisin heimon jäseneksi.⁶²

Vähemmistöillä ei välttämättä ole heimon tapaan järjestynyttä kiinteää sukuyhteisöä jolta saisi tarvittaessa suojaa. Vähemmistöjä suojelevaa lainsäädäntöä tarvitaan. Haastateltujen tahojen mukaan nykyisessä lainsäädännössä syrjitään vähemmistöjä. He kertoivat yrittävänsä saada hallitusta muuttamaan kansallisen

⁵⁶ The Wall Street Online/ Raja Abdulrahim & Isabel Coles 3.1.2018.

⁵⁷ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

⁵⁸ Kansainvälinen järjestö, Bagdad, Rudaw 18.11.2017.

⁵⁹ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

⁶⁰ UNHCR 15.1.2018b.

⁶¹ Kaksi kansainvälistä järjestöä, Bagdad. Katso myös UNHCR 15.1.2018b, jossa todetaan että henkilö voi joutua maksamaan "verirahaa" ISISin väkivaltaisuuksien uhreille edellytyksenä kotiin paluulle.

⁶² Kaksi kansainvälistä järjestöä, Bagdad.

henkilökorttilain 26 artiklaa, jonka mukaan alaikäisistä lapsista tulee automaattisesti muslimeja, jos toinen vanhemmista kääntyy islamiin.⁶³ Tällaisia tapauksia on haastatellun kansalaisjärjestön mukaan ollut satoja.⁶⁴

Haastateltujen tahojen mukaan syrjinnän vastainen, monimuotoisuutta korostava laki tulisi saada voimaan. Laki on ollut parlamentissa ensimmäisellä lausuntokierroksella. Olisi tarpeellista muuttaa myös opintosuunnitelmaa, jotta se ottaisi vähemmistöt huomioon ja kouluissa opetettaisiin monimuotoisuutta.⁶⁵ Myös televisiota ja sosiaalista mediaa tulisi valvoa syrjivän aineiston varalta.⁶⁶

Hallitus on vallannut ISISin hallussa olleet alueet, mutta monia taloja on kokonaan tai osittain tuhottu.⁶⁷ Vähemmistöjen edustajia kuten kristittyjä, jesidejä ja shabakeja muuttaa pois kotialueiltaan.⁶⁸ Nykytilanne on hyvin vaikea Irakin jesideille. Heidän kotialueillaan Nineven läänin Sinjarissa toimii Turkin kurdien perustaman, aseellisen PKK-järjestön, Irakin Kurdistanin valtapuolue KDP:n ja Irakin keskushallinnon alaisia joukkoja. Alueet ovat poliittisista syistä ja turvallisuusongelmien vuoksi epävakaita. Jesidejä, shabakeja ja kristittyjä on muuttanut pois Mosulin tienoilta ja Anbarin läänistä. Esimerkiksi Tel Esqufista lähti 900 ihmistä pakoon lokakuussa kurdijoukkojen ja hallituksen joukkojen välisen konfliktin vuoksi.⁶⁹ Irakin parlamentissa vähemmistöjen edustajien maastamuutto ei ole ollut merkittävä teema siksi, että huomio on kiinnittynyt ISISin vastaiseen taisteluun.⁷⁰

Vähemmistöjen edustajia on myös palannut ISISiltä vallatuille alueille. Ihmiset saattavat luottaa paikallispoliisiin, mutta uskoa ja sovintoa tulisi riittää myös yhteisöjen jälleenrakentamiseen. Vähemmistöillä on ongelmia menetetyin omaisuutensa takaisin saamisessa. Muun muassa vuosien 2006-2007 laajoja väkivaltaisuuksia Irakista paenneet ihmiset eivät palatessaan välttämättä saa enää vanhaa omaisuuttaan takaisin.⁷¹ Vähemmistöt ovat edustettuina politiikassa, mutta heitä edustavat kansanedustajat ottavat vastaan tukea valtapuolueilta äänimääränsä maksimoidakseen. Näin he eivät tosiasiallisesti edusta vain ko. vähemmistöjä, eikä vähemmistöjen poliittisilla puolueilla ole todellista vaikutusvaltaa.⁷²

Vähemmistöihin kuuluvat naiset kohtaavat ongelmia pukeutumisensa vuoksi joillakin asuinalueilla. Esimerkiksi jotkut yliopistot vaativat naisopiskelijoita käyttämään huivia. Suhtautuminen asiaan riippuu yliopiston johdosta.⁷³

Kansalaisuudettomuus on edelleen ongelmana muun muassa feilikurdien keskuudessa. Pakolaisuudessa Iranissa Saddam Husseinin diktatuurin aikana olleet feilikurdit eivät saa enää menetettyä omaisuuttaan takaisin vaikka saisivat Irakin kansalaisuuden. Irakissa oli 2000-luvun alussa tiettävästi noin 100 000 kansalaisuudetonta ihmistä. Kansalaisuudettomuus on poliittisesti latautunut asia,

⁶³ Paikallinen NGO (3), Bagdad, Kansanedustaja, Irakin parlamentti.

⁶⁴ Paikallinen NGO (3).

⁶⁵ Paikallinen NGO (3), Kansanedustaja, Irakin parlamentti.

⁶⁶ Kansanedustaja, Irakin parlamentti.

⁶⁷ Paikallinen NGO (3), Bagdad.

⁶⁸ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

⁶⁹ Paikallinen NGO (3), Bagdad.

⁷⁰ Kansanedustaja, Irakin parlamentti.

⁷¹ Paikallinen NGO (3), Bagdad.

⁷² Paikallinen NGO (3), Bagdad. Samansuuntaisesti toteaa esimerkiksi Salahaddin yliopiston tohtori Dr. Muaffak Adil Omar taannoisessa artikkelissaan Irakin turkmeenipuolueista. (Muaffak Adil Omar 4.12.2017)

⁷³ Paikallinen NGO (3).

eikä tarkkaa tietoa kansalaisuudettomien määrästä nykypäivänä ole. Luku on saattanut puolittua Saddam Husseinin ajoista. Kansalaisuuden saaminen ei välttämättä tarkoita välitöntä pääsyä eri palveluiden piiriin.⁷⁴

Kristittyjen poismuuton syyksi kansalaisjärjestöt kertoivat vapauden, demokratian ja turvallisuuden vajeet, samoin kuin epävarmat tulevaisuudennäkymät.⁷⁵ Jotkut kristityt vastustavat maastamuuttoa, koska muuten kristillinen kulttuuri ja aramean kieli häviävät Irakista. Kiisteltyjen alueiden konfliktissa eri tahot ajavat lähinnä omia etujaan. Nineven alangolla, jossa kristityillä on pitkä historia, on merkittäviä öljykenttiä, ja alueen läpi on vedetty öljyputkia.⁷⁶

Haastatellun kansanedustajan mukaan kristityillä on muistissa Zakhon ja Dohukin vuoden 2011 mellakat, joiden aikana hyökättiin kristittyjen pitämiin yrityksiin. He muistavat myös kristittyjen kylien haltuunotot ja tuhoamiset kurdien turvallisuusjoukkojen toimesta Nineven alangolla, samoin kuin Makhmurin piirikunnassa ja Diyalan läänin pohjoisosassa. Muiden oikeudenloukkauksien lisäksi ISIS esitti viime vuosina hallinnoimiensa alueiden kristityille vaatimuksia islamin uskoon kääntymisestä tai uskonnollisen veron (jizya) maksamisesta. Lisäksi kansanedustaja kertoi kristittyjen pelkäävän uusien väkivaltaisuuksien mahdollisuutta Dohukin läänissä.⁷⁷

Haastateltujen kansalaisjärjestöjen mukaan moni kristitty jäisi maahan, jos saisi samat oikeudet kuin valtaväestö ja turvallisuustilanne olisi hyvä. Bagdadin kristityt nauttivat yleistä arvostusta. He ovat usein olleet varakkaita eri alojen ammattilaisia. Ulkomailla he ovat tyytyväisiä saamastaan vapaudesta, mutta elävät köyhemmin kuin kotimaassaan.⁷⁸ Paluumuuttoa kristittyjen kotialueille on myös ollut. Joitakin tuhansia kristittyjä perheitä on palannut esimerkiksi Nineven läänin Hamdaniyan ja Bartellan alueille.⁷⁹

UNHCR:n tammikuussa 2018 ilmestyneen, kristittyjen tilannetta Bagdadissa kuvaavan raportin mukaan Irakin viranomaiset kunnioittavat yleisellä tasolla uskonnonvapautta. Kristittyjen määrä Bagdadissa on viime vuosina vähentynyt, ja kirkkoja on suljettu. Kristittyjen uskonnollisia pyhiä kuten joulua ja pääsiäistä vietetään, vaikkakin tiukkojen turvallisuustoimien vallitessa. Kristittyihin kohdistuu sosiaalista painetta noudattaa islamin uskoa tunnustavan valtaväestön käytösnormeja, ja he ovat joutuneet esimerkiksi luopumaan sellaisista omistamistaan ravintoloista, yökerhoista ja liikkeistä, joissa on tarjottu alkoholia.⁸⁰

Tiedonhankintamatkalla kuultiin että Bagdadissa on edelleen kauppoja joissa myydään alkoholia, vaikka alkoholin myynti on nykyään kiellettyä. Alkoholiliikkeisiin kohdistuu häirintää militioiden ja rikollisten taholta. Vaikka Irakissa tehdään alkoholin myynnin vastaisia päätöksiä, myös päättäjien keskuudessa käytetään alkoholia.⁸¹

⁷⁴ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

⁷⁵ Paikallinen NGO (3), Bagdad, Paikallinen NGO (2), Bagdad.

⁷⁶ Kansanedustaja, Irakin parlamentti.

⁷⁷ Kansanedustaja, Irakin parlamentti.

⁷⁸ Paikallinen NGO (2), Bagdad, Paikallinen NGO (3), Bagdad.

⁷⁹ Paikallinen NGO (3), Bagdad. Al-Monitorin taannoisen artikkelin mukaan Nineven läänin Bartellaan oli palannut noin 700 perhettä ja noin tuhat oli pakolaisuudessa Irakin Kurdistanissa. Bartellan kristityt olivat huolissaan paikallisista shiitapainotteisista turvallisuusjoukoista sekä sähkönjakelun, terveydenhuollon ja jälleenrakennuksen puutteista.

Qaraqoshissa (Hamdaniya) taas oli kristittyjen omia turvallisuusjoukkoja. Parantunut turvallisuustilanne ja paikallisen kirkon organisoima jälleenrakennus houkuttelivat sinne paluumuuttajia. (Al-Monitor/ Judit Neurink 24.12.2017)

⁸⁰ UNHCR 15.1.2018a.

⁸¹ Kansainvälinen järjestö, Bagdad, Kansanedustaja, Irakin parlamentti.

Kristittyihin naisiin on kohdistunut painetta pukeutua konservatiivisesti. Aseelliset ryhmät ovat ajoittain uhkailleet ja pahoinpidelleet ihmisiä, jotka ovat heidän mielestään loukanneet paikallista tapakulttuuria. Vuosien mittaan on ollut uskonnollisten vähemmistöjen edustajien summittaisia surmia ja kidnappauksia. Vaikka tällaisten hyökkäysten riski on edelleen olemassa, niiden määrä on viime aikoina vähentynyt. Vaikutusvaltaiset henkilöt, militiat ja rikollisryhmät ovat tietävästi ottaneet laittomasti haltuunsa vuoden 2003 jälkeen konfliktia paenneiden kristittyjen koteja, kirkkoja ja luostareita. Joissakin tapauksissa kristittyjä omistajia tai heidän vuokralaisiaan on uhkailemalla saatu jättämään kotinsa.⁸²

Haastateltu kansalaisjärjestö arvioi, että Irakissa olisi joitakin tuhansia bahaita. He asuvat Bagdadissa ja pääkaupungin pohjoispuolella. Bahaiden henkilökorteissa heidät on merkitty muslimeiksi.⁸³ Bagdadissa järjestettiin kenties ensimmäistä kertaa marraskuun lopussa, noin kuukausi tiedonhankintamatkan jälkeen, bahaiden julkinen seremonia, jossa juhlistettiin bahai-uskon perustajan Baha'ullahin 200-vuotisjuhlaa. Juhlaan otti osaa kansanedustajia. Juhlan aikana rukoiltiin Irakin yhtenäisyyden ja turvallisuuden puolesta.⁸⁴

Taannoisessa Al-Monitorin artikkelissa siteeratun, sekulaariin Civil National Movement-liikkeeseen kuuluvan kansanedustajan Shorouq Al-Abaijin mukaan Irakissa vallitsee tällä hetkellä vahva islamilainen poliittinen suuntaus. Kansalaisyhteiskuntaa tulee hänen mukaansa vahvistaa, jotta lainsäädäntöä saadaan muutettua perustuslaissa mainittujen yleisten oikeuksien takaamiseksi. Esimerkiksi bahai-uskonnon kieltävä laki, joka tuli voimaan Saddam Husseinin hallinnon aikana vuonna 1970, tulisi kumota.⁸⁵

Tiedonhankintamatkalla haastatellun kansalaisjärjestön mukaan Irakissa on ihmisiä, jotka ovat luopuneet islamista ääriuskonnollisten ilmiöiden vuoksi.⁸⁶ Luopuminen islamista voi olla yhteisössä merkittävä ongelma. Bagdadissa haastatellun kansainvälisen järjestön mukaan ihmiset voivat pukeutua vaikkapa farkkuihin ja kuunnella haluamaansa musiikkia mutta uskonnollinen kääntymisen on arkaluontoinen asia.⁸⁷ Eräiden haastateltujen tahojen mukaan uskonnon vaihtaminen voi johtaa hengenvaaraan.⁸⁸ Irakissa evankeliset kirkot ovat kääntäneet monia ihmisiä, mutta kääntymyksestä ei puhuta julkisesti väkivallan pelossa.⁸⁹

Haastatellun kansainvälisen järjestön mukaan irakilaiset nuoret ovat usein vähemmän uskonnollisia kuin vanhempansa.⁹⁰ Moni nuori on vieraantunut uskonnollisen ilmapiirin ja joidenkin uskonnollisten instituutioiden parissa ilmenevän korruption seurauksena. He pitävät uskontoa liian rajoittavana ja sekulaaria elämänmuotoa parempana vaihtoehtona. Tällaiset nuoret kokevat, että nuorisolta on kaikki kiellettyä, ja he vertaavat elämäänsä länsimaiseen elämäntapaan. Erään

⁸² UNHCR 15.1.2018a.

⁸³ Paikallinen NGO (3), Bagdad. Bahaiden uskonnollinen toiminta kiellettiin Saddam Husseinin aikana vuonna 1970. (Al-Monitor/ Saad Salloum 10.12.2017)

⁸⁴ Al-Monitor/ Saad Salloum 10.12.2017.

⁸⁵ Al-Monitor/ Saad Salloum 10.12.2017.

⁸⁶ Paikallinen NGO (3), Bagdad.

⁸⁷ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

⁸⁸ Paikallinen NGO (3), Bagdad, Kansanedustaja, Irakin parlamentti, Diplomaattilähde (2), Bagdad.

⁸⁹ Paikallinen NGO (3), Bagdad.

⁹⁰ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

kansalaisjärjestön mukaan Etelä-Irakin konservatiivisillakin alueilla on paljon uskonnottomia henkilöitä.⁹¹

Haavoittuvia ryhmiä Irakissa ovat muun muassa naiset, lapset ja vähemmistöjen edustajat. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvat ihmiset voivat puhua seksuaalisesta suuntautumisestaan lähinnä rajoitetun lähipiirin kanssa. Seka-avioliitot eri uskonryhmien välillä voidaan tapauskohtaisesti kokea ongelmallisiksi.⁹²

Asiakirjojen hankkiminen on hyvin byrokraattista. Maan sisäisesti siirtymään joutuneiden henkilöiden on vaikeata saada uusia asiakirjoja. ISISin hallussa olleilla alueilla syntyneet lapset eivät ole saaneet virallisia syntymätodistuksia. Irakin viranomaiset eivät pidä ISIS-hallinnon myöntämiä asiakirjoja aitoina. Uuden syntymätodistuksen saamiseksi tarvitaan oikeuden ratkaisu. Asiakirjojen puute on ongelma esimerkiksi tarkastuspisteillä, joissa aikuisten tulee tietävästi esittää henkilökortti ja lasten kansalaisuustodistus. ISIS-taistelijan kanssa lapsia saaneet naiset joutuvat muiden ongelmien lisäksi kamppailemaan identiteettiongelmien kanssa. Myös heidän lapsensa joutuvat pohtimaan omaa identiteettiään aikuisiksi kasvaessaan.⁹³

Haastatelluilla toimijoilla ei ollut tietoa armeijan tai poliisin karkureiden tilanteesta. Haastatellut tahot arvelivat vaihtelevasti, että karkureita armahdetaan, tai että karkurit joutuvat organisaation sisäisten oikeustoimien kohteeksi. Kansainvälinen järjestö muistutti Irakin sotilasrikoslaista 19/2007 jonka mukaan sotilaskarkuri voidaan tuomita ehdottomaan vankeuteen. Erään lähteen mukaan armeijan tai poliisin karkureita ei rangaistaisi, mutta heidät laitettaisiin tarkkailuun. Ennen ISIS-konfliktia armeijasta karanneita rangaistiin, jos he olivat vieneet karatessaan palvelusaseensa mukanaan. Tällaisen henkilön nimi julkaistiin tyypillisesti paikallislehdessä, ja hänen tuli maksaa sakkoja. Lähde ei ollut kuullut, että ISIS-konfliktin aikana karanneita henkilöitä olisi rangaistu, mutta uskoi, ettei heitä otettaisi takaisin palvelukseen. Nineven lääniin on tietävästi lähetetty Bagdadista tuomareita selvittämään ISISin terrorismia. Terrorismirikosten selvittämistä on priorisoitu muiden asioiden kuten karkuruuden sijasta.⁹⁴

Aktiivisesti toimivia kansalaisjärjestöjä (NGO) on Irakissa vähän, ja niiden toiminnan koordinointi on puutteellista. NGOt kärsivät myös rahoituksen puutteesta. Irakin Kurdistanissa rekisteröidyt NGOt eivät voi operoida muualla Irakissa.⁹⁵ Kansalaisjärjestöillä on ongelmia Irakin byrokratian kanssa. Erbilissä rekisteröidyt järjestöt joutuvat nykytilanteessa hankkimaan rekisteröinnin Bagdadista voidakseen toimia Irakin Kurdistanin ulkopuolella, eikä prosessi ole helppo.⁹⁶

Järjestöillä on myös ongelmia liikkumisessa maan sisällä. Esimerkiksi Anbarin lääniin pyrkivän järjestön lupa-asiakirja voi mennä läpi Bagdadin operaatiokeskuksen alaisessa tarkastuspisteessä mutta ei välttämättä enää turvallisuusjoukkojen seuraavan alueellisen operaatiokeskuksen alaisessa tarkastuspisteessä. Tällöin järjestö joutuu hyväksyttämään toimilupansa paikallisella

⁹¹ Paikallinen NGO (3), Bagdad.

⁹² Paikallinen NGO (2), Bagdad, Paikallinen NGO (3), Bagdad, Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

⁹³ Kaksi kansainvälistä järjestöä, Bagdad.

⁹⁴ Kaksi kansainvälistä järjestöä, Bagdad, Irakin siirtolaisuus- ja pakolaisuusministeriö MoMD, Diplomaattilähde (2), Bagdad.

⁹⁵ Paikallinen NGO (2), Bagdad.

⁹⁶ Paikallinen NGO (1), Bagdad.

viranomaisella. Konfliktialueilla kuten Nineven läänissä kansalaisjärjestöjen toiminta on helpottunut ISISin kaatumisen jälkeen.⁹⁷

Monet kansalaisjärjestöt ovat liitoksissa kansainvälisiin järjestöihin. Irakissa on paljon kansalaisjärjestöjä, jotka ovat rekisteröityneet vaikkapa tietyn kansanryhmän asian ajajaksi, mutta käyttävät saamansa rahoituksen lähinnä omiin tarkoituksiinsa kuten vaalirahoitukseen. Irakin kansallisessa NGO-rekisterissä⁹⁸ on lukuisia kansalaisjärjestöjä, joiden rekisteröinti ei ole enää voimassa.⁹⁹

4. Pakolaisuus ja paluumuutto

Tiedonhankintamatkalla keskusteltiin Irakin pakolaisuudesta ja paluumuutosta eri toimijoiden kuten kansainvälisten järjestöjen, kansalaisjärjestöjen ja Irakin siirtolaisuus- ja pakolaisuusministeriön¹⁰⁰ kanssa. Haastatellulta kansainväliseltä järjestöltä kuultiin, että Irak on kiinnostunut kansalaistensa paluusta ja yrittää järjestää sitä paremmin. Haastateltujen tahojen mukaan maastamuuton pääasiallisia syitä ovat tällä hetkellä talous, nuorten tulevaisuuden näkymien puuttuminen, poliittinen kriisi ja terrorismi. Moni irakilainen haluaa edelleen lähteä maasta. Toisaalta Irakiin on palattu esimerkiksi siksi, että pakolaisuuden kohdemaan olosuhteet poikkesivat odotetusta.¹⁰¹

Erään haastatellun kansainvälisen järjestön mukaan nyt ei ole oikea aika paluuseen niille jotka tulevat Anbarin läänistä ja niin sanotuilta kiistellyiltä alueilta.¹⁰² Paluumuuttajiin saattaa kohdistua paikallisyhteisöjen taholta epäluuloa. Monet maan sisäisesti siirtymään joutuneet ovat menettäneet omaisuutensa eivätkä saa sitä enää takaisin kotialueelleen palatessaan. Sunnit ovat huolissaan joidenkin alueiden turvallisuustilanteesta Bagdadin vyön alueella ja kiistellyillä alueilla. Sunnien uutta muuttoliikettä pois ISISiltä vapautetuilta alueilta saatetaan nähdä tulevaisuudessa.¹⁰³ Irakin työ- ja sosiaaliministeriön mukaan paluumuuttajien tukemiseen tarvitaan lisää rahoitusta.¹⁰⁴

Sunnien paluussa Irakiin ei ole Irakin siirtolaisuusministeriön mukaan ongelmaa.¹⁰⁵ Haastatellun kansainvälisen järjestön mukaan sunnit voivat palata Bagdadiin, mutta paluuseen liittyy ehtoja. He tarvitsevat järjestön mukaan takuuhenkilön (ns. sponsori) siitä kaupunginosasta, jolle he haluavat muuttaa.¹⁰⁶ Irakin siirtolaisuusministeriön mukaan vaatimus takuuhenkilöstä koskee vain maan sisällä alueelta toiselle muuttavia.¹⁰⁷ ISISin hallussa olleilta alueilta Bagdadiin muuttavien sunnien asema ei ole helppo. Esimerkiksi Mosulista tulevalle henkilölle heimo- ja perheyhteydet ovat tärkeitä Bagdadiin muutettaessa.¹⁰⁸ ISIS-liitoksia omaavat sunnit

⁹⁷ Paikallinen NGO (2), Bagdad.

⁹⁸ Rekisteri löytyy Irakin kansalaisjärjestöistä vastaavan viraston (NGO Directorate) sivuilta: <http://www.ngoao.gov.iq/> (käyty 23.1.2018)

⁹⁹ Paikallinen NGO (2), Bagdad.

¹⁰⁰ Ministry of Migration and Displacement (MoMD), kotisivut osoitteessa: <https://momd.gov.iq/> (käyty 23.1.2018)

¹⁰¹ Kansainvälinen järjestö, Bagdad, Irakin työ- ja sosiaaliministeriö MoLSA, Paikallinen NGO (2), Bagdad, Paikallinen NGO (3), Irakin siirtolaisuus- ja pakolaisuusministeriö MoMD.

¹⁰² Kansainvälinen järjestö, Bagdad

¹⁰³ Kolme kansainvälistä järjestöä, Bagdad, Irakin työ- ja sosiaaliministeriö MoLSA. Tällaisiksi alueiksi yksi haastatelluista tahoista mainitsi Tuz Khurmatun, Amerlin, Baijin, Jurf al-Sakharin ja Latifyyan.

¹⁰⁴ Irakin työ- ja sosiaaliministeriö MoLSA.

¹⁰⁵ Irakin työ- ja sosiaaliministeriö MoLSA.

¹⁰⁶ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

¹⁰⁷ Irakin siirtolaisuus- ja pakolaisuusministeriö MoMD.

¹⁰⁸ Diplomaattilähde (2), Bagdad, Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

eivät välttämättä uskalla muuttaa Bagdadiin.¹⁰⁹ Uuteen kaupunginosaan muuttaminen on ongelmallista. Jotkut sunnit pelkäävät lähettää lapsiaan kouluun häirinnän pelossa.¹¹⁰

Maan sisäinen pako on vaikeaa, ja tällaiset henkilöt kokevat epäluuloa paikallisyhteisön taholta. Tuntemattomia ihmisiä voidaan häätää kodeistaan ja palauttaa kotialueilleen. Tiedonhankintamatkan aikaan Mosulin alueelta paenneilla henkilöillä ei ollut pääsyä Irakin Kurdistaniin, koska tiet oli tuolloin suljettu.¹¹¹ Tammikuussa 2018 avattiin uudelleen Mosulin ja Dohukin välinen tie.¹¹²

Tarkastuspisteitä on Bagdadin kaikissa kaupunginosissa. Sunnien asuinalueilla on enemmän tarkastuspisteitä ja maan sisäisesti siirtymään joutuneita ihmisiä. Heidän asuttamillaan alueilla on enemmän turvallisuusongelmia. Bagdadissa haastateltu kansainvälinen järjestö kertoi eräästä maan sisällä paenneesta henkilöstä, joka joutui polttopulloiskun kohteeksi muutettuaan uuteen kaupunginosaan. Ihmisiä saatetaan ottaa kiinni tarkastuspisteillä. Liikkuminen kaupungin sisällä voi tuottaa vaikeuksia. Jos henkilö vierailee sellaisessa kaupunginosassa jossa ei itse asu, saatetaan hänen henkilökorttinsa ottaa kaupunginosaan johtavalla tarkastuspisteellä haltuun vierailun ajaksi.¹¹³

Kiisteltyjen alueiden lokakuisen vallanvaihdoksen jälkeen tuhannet ihmiset ovat poistuneet maan sisäisesti siirtymään joutuneiden leireiltä ja lähteneet kotialueilleen. Aikaisemmin leirejä vartioineet kurdien turvallisuusjoukot, jotka ovat sittemmin vaihtuneet keskushallinnon alaisiin joukkoihin, rajoittivat tiukemmin niillä oleskelevien ihmisten liikkumista. Ihmisiä on myös pakotettu poistumaan leireiltä. Bagdadissa on ollut maan sisällä paenneiden henkilöiden häätöjä vuokrataloista. Etelä-Irakissa on toivottu maan sisällä paenneiden henkilöiden muuttavan takaisin kotialueelleen.¹¹⁴

Viime aikoina on uutisoitu että ihmisiä häädetään joiltakin leireiltä takaisin kotialueilleen ISISiltä vallatuilla alueilla, jotta näillä näkymin toukokuulle 2018 suunnitellut Irakin parlamentti- ja paikallisvaalit voidaan pitää. Sunnit ja kurdit ovat toivoneet vaalien lykkäämistä myöhempään ajankohtaan, koska kyseisten alueiden jälleenrakennus ja paluumuutto on vielä kesken.¹¹⁵

¹⁰⁹ Bagdadin kuvernööri.

¹¹⁰ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

¹¹¹ Kansainvälinen järjestö, Bagdad, Paikallinen NGO (1), Bagdad.

¹¹² Rudaw 8.1.2018.

¹¹³ Kansainvälinen järjestö, Bagdad.

¹¹⁴ Diplomaattilähde (2), Bagdad.

¹¹⁵ Al-Monitor/ Adnan Abu Zeed 12.12.2017, Kurdistan24 7.1.2018, Reuters 21.1.2018.

5. Lähteet

a. Suulliset lähteet (haastattelut Bagdadissa loka-marraskuussa 2017)

Bagdadin kuvernööri.

Diplomaattilähde (1), Bagdad.

Diplomaattilähde (2), Bagdad.

Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö (IOM), Bagdad.

Kansanedustaja, Irakin parlamentti.

Irakin työ- ja sosiaaliministeriö MoLSA.

Irakin siirtolaisuus- ja pakolaisuusministeriö MoMD

Paikallinen NGO (1), Bagdad.

Paikallinen NGO (2), Bagdad.

Paikallinen NGO (3), Bagdad.

Paikallinen turvallisuusasiantuntija, Bagdad.

YK:n kehitysohjelma, Bagdad.

YK:n pakolaisjärjestö (UNHCR), Bagdad.

b. Kirjalliset lähteet

Alsodani, Ismael & Michael Knights 27.12.2017. *Strengthening the Iraqi Security Forces*. <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/strengthening-the-iraqi-security-forces> (käyty 5.2.2018)

Brookings/ Kenneth M. Pollack 5.5.2017. *Dispatch from Iraq: The anti-ISIS fight, economic troubles, and political maelstrom*. <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2017/05/05/dispatch-from-iraq-the-anti-isis-fight-economic-troubles-and-political-maelstrom/> (käyty 5.2.2018)

Dalay, Galip 22.12.2017. *Despite the euphoria in Baghdad, Iraq's revival is far from secure*. <http://www.middleeasteye.net/essays/despite-euphoria-baghdad-iraq-far-being-stable-49067026> (käyty 5.2.2018)

Foreign Policy/ Anchal Vohra 18.12.2017. *Iraq's Shiite Militias Are Just Getting Started*. <http://foreignpolicy.com/2017/10/18/iraqs-shiite-militias-are-just-getting-started/> (käyty 5.2.2018)

Foreign Policy/ Rhys Dubin 10.1.2018. *Coalition Analysis Warns of Potential Islamic State Resurgence*. <http://foreignpolicy.com/2018/01/10/coalition-analysis-warns-of-potential-islamic-state-resurgence-iraq-isis-isil-terrorism-military/> (käyty 5.2.2018)

Human Rights Watch 21.12.2017. *Kurdistan Region of Iraq: 350 Prisoners 'Disappeared'*. Saatavilla: <http://www.refworld.org/docid/5a3bae7d4.html> (käyty 5.2.2018)

Kurdistan24 7.1.2018. *Displaced Iraqis forcibly returned home so elections are held on time*. <http://www.kurdistan24.net/en/news/87924093-a7ec-4268-9c50-2f0bbae324b3> (käyty 23.1.2018)

Lifos 18.12.2017. *The Security Situation in Iraq: July 2016-November 2017*. Miggrationsverket. <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=40665> (käyty 22.1.2018)

Al-Monitor/ Adnan Abu Zeed 4.12.2017. *Iraqis fear earthquakes, terrorism could lead to dam catastrophe*. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/12/iraq-dam-earthquake-mosul-water-terrorism.html> (käyty 11.1.2018)

Al-Monitor/ Saad Salloum 10.12.2017. *After decades of suppression, Baha'is celebrate publicly in Baghdad*. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/12/iraq-minorities-baghdad-bahauallah-bahais.html> (käyty 11.1.2018)

Al-Monitor/ Adnan Abu Zeed 12.12.2017. *Election wranglers manipulate fate of displaced Iraqis*. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/12/iraq-refugees-displaced-election.html> (käyty 24.1.2018)

Al-Monitor/ Judit Neurink 24.12.2017. *Iraqi Christians return after IS amid safety concerns*. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/12/qaraqosh-bartella-christian-iraq-nineveh.html> (käyty 19.1.2018)

Muaffak Adil Omar 4.12.2017. *Who Do Iraq's Turkmen Parties Serve*. <http://www.washingtoninstitute.org/fikraforum/view/who-do-iraqs-turkmen-parties-serve> (käyty 11.1.2018)

The New York Times 15.1.2018. *Suicide Bombings in Baghdad Puncture Newfound Hope*. <https://www.nytimes.com/2018/01/15/world/middleeast/baghdad-bombings.html> (käyty 15.1.2018)

Niqash/ Mustafa Habib 7.12.2017. *Tougher Than the Islamic State: No Winners In Iraq's New 'War On Corruption'*. <http://www.niqash.org/en/articles/politics/5786/> (käyty 11.1.2018)

Niqash/ Mustafa Habib 21.12.2017. *Next Stop - Syria, Lebanon, Yemen? For Some Iraqi Militias, The Fight Will Go On*. <http://www.niqash.org/en/articles/security/5795/> (käyty 18.1.2017)

Reuters 27.12.2017. *Less than 1,000 IS fighters remain in Iraq and Syria, coalition says*. <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-islamic-state/less-than-1000->

[is-fighters-remain-in-iraq-and-syria-coalition-says-idUSKBN1EL0QT](#) (käyty 16.1.2018)

Reuters 21.1.2018. *Iraq's supreme court rules against election delay.* <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-election/iraqs-supreme-court-rules-against-election-delay-idUSKBN1FA0KS> (käyty 24.1.2018)

RFE/RL 16.1.2017. *At Least 38 Killed In Two Suicide Blasts In Baghdad.* <https://www.rferl.org/a/iraq-baghdad-two-explosions-deaths/28975812.html> (käyty 16.1.2018)

Rudaw 18.11.2017. *UN: Over 181k people from Kirkuk, Tuz Khurmatu still displaced.* <http://www.rudaw.net/english/kurdistan/181120171> (käyty 19.1.2018)

Rudaw 8.1.2018. *As Iraq rebuilds post-ISIS, Mosul-Duhok road opening for commerce.* <http://www.rudaw.net/english/kurdistan/080120181> (käyty 2.2.2018)

Transparency International. Corruption Perceptions Index 2016. Iraq. <https://www.transparency.org/country/IRQ> (käyty 5.2.2018)

UNHCR 15.1.2018a. *Situation of Christians in Baghdad.* <http://www.refworld.org/docid/5a66f80e4.html> (käyty 31.1.2018)

UNHCR 15.1.2018b. *Tribal Conflict Resolution in Iraq.* <http://www.refworld.org/docid/5a66f84f4.html> (käyty 31.1.2018)

The Washington Times 16.1.2018. *U.S., Iraqi forces bracing for possible violence, ahead of key elections.* <https://www.washingtontimes.com/news/2018/jan/16/us-iraqi-forces-bracing-possible-violence-ahead-ke/>

Xinhua 18.7.2017. *Gunmen kill senior official of Iraqi soccer club.* http://news.xinhuanet.com/english/2017-07/18/c_136451075.htm (käyty 11.1.2018)

The Wall Street Online/ Raja Abdulrahim & Isabel Coles 3.1.2018. *Islamic State Returns to Guerrilla Warfare in Iraq and Syria; Driven out of territorial control, militants resort to hit-and-run attacks on civilians and military forces.* Factiva. Edellyttää kirjautumista.